

njovjekovne Ugarske. Istovremeno je interesantno istraživanje, na konkretnim primjerima, odnosa društvene stratifikacije posvjedočene u povijenim izvorima i materijalne kulture. Autorica je donijela niz novih podataka te na inovativan način pristupila već poznatim podacima. Otvorila je ujedno i brojna nova pitanja koja upućuju na važnost sistematskog istraživanja groblja i ostava s konstantnim pitanjem o širem kontekstu koje istraživači trebaju imati na umu. Iako rezultate mađarskih arheoloških istraživanja ne možemo preslikavati na naše područje, zbog sličnog geografskog i društvenog uređenja oni su uvijek zanimljivi i za naša istraživanja. U tom smislu, uz samu vrijednost i novine koje ova studija donosi može se istaći i još jedna korisna stvar. Jezična barijera uglavnom otežava praćenje mađarske literature, te nam izvještaji i publikacije, posebno ako se radi o manjim istraživanjima često ostaju nepoznati.

Nikolina Antonić

Gábor Barabás, *A Pápaság és Magyarország a 13. század első felében. Pápai hatás – együttműködés – érdekellentét* [Papinstvo i Ugarska u prvoj polovini 13. stoljeća. Papinski utjecaj – suradnja – sukob], *Thesaurus Historiae Ecclesiasticae in Universitate Quinqueecclesiensi*, sv. 5, Pécsi Történettudományért Kulturális Egyesület, Pécs 2015., 354 str.

Gábor Barabás je mladi mađarski povjesničar i znanstveni suradnik na Sveučilištu u Peču, gdje radi kao istraživač na projektu "Papinski poslanici u Ugarskoj između 11. i 13. stoljeća – on-line baza podataka" Mađarskog fonda za znanstvena istraživanja, koji vodi Gergely Kiss. Barabás je bio doktorand Sveučilišta u Peču i Sveučilišta u Erlangen-Nürnbergu između 2009. i 2013., te je u Nürnbergu 2013. obranio svoju doktorsku disertaciju o odnosima između Ugarske i papinstva između 1198. i 1241. godine. U 2014., Barabás je izdao i prerađenu verziju svoje disertacije na njemačkom u Beču, a godinu dana kasnije objavljena je i na mađarskom pod gornjim naslovom.

Kako i sam naslov govori, Barabáseva knjiga pokriva razdoblje između početka pontifikata pape Inocenta III. (1198.) do smrti pape Grgura IX. (1241.). To je razdoblje gotovo istovjetno sa solidno istraženim razdobljem ugarske povijesti između krunidbe kralja Emerika (1197.) i mongolske invazije 1241. godine. Knjiga uključuje predgovor (7) i uvod (9-23), u kojem autor opisuje svoje ciljeve, metodologiju, izvore i pregled prethodne historiografije o tom pitanju. U tom je uvodu autor najavio da želi analizirati namjere papinstva u vezi s formiranjem homogene kršćanske Europe i svojim oblikovanjem u nezavisan politički identitet i njegovim odnosima s Ugarskom u promatranom razdoblju. Barabás također iznosi da je njegovo istraživanje utemeljeno na dvije skupine izvora. Prvo, on se bavio s papinskim registrima istraženog razdoblja, a koristio je i druge papinske isprave koje se mogu povezati s raspravljanim pitanjem. Nasuprot tome, druga skupina izvora pokriva one isprave koje su o toj temi izdane u Ugarskoj. Uz te dvije grupe, Barabás je analizirao i narativne izvore ugarske provenijencije.

Nakon uvoda, glavni dio knjige podijeljen je u dva velika poglavlja. Prvo, pod naslovom *Odnosi između papinstva i Ugarske i različite pojave utjecaja Svete Stolice* (23-125), analizira najizraavnije oruđe kojim je papinstvo provodilo svoje ciljeve oblikovanja homogene kršćanske Europe. U tom poglavlju Barabás prvo obrađuje papinske legatske prve polovine 13. stoljeća (25-44). Zaključuje kako su papinski legatski bili najizraavniji predstavnici papinskih ambicija, koji su omogućavali održavanje relativno jakog odnosa između Rima i perifernih područja europskog kršćanstva. Dodaje kako razvoj te ustanove nije završen do sredine 13. stoljeća, te kako je upotreba termina koje se tiču različitih vrsta papinskih poslanika bila nejasna tijekom čitavog razdoblja. Drugi dio poglavlja bavi se delegiranim papinskom vlašću i kanonskim pravom u Ugarskoj (44-70). Prema Barabásu, ti instituti razvijali su se po istim obrasci-

ma kao i u Zapadnoj Europi i prva polovina proučavanog stoljeća bila je razdoblje njihovog jačanja. Treći dio prvog poglavlja bavi se diplomatskom analizom papinskih isprava i njihovim utjecajem na pisanu kulturu u Ugarskoj (71-124). Barabás sugerira da se papinski utjecaj ponajviše osjetio u onim dokumentima koji su izdavani upravo u trenutcima delegiranja papinske vlasti, što je značilo ne samo adopciju papinske kancelarijske prakse, nego i naglašavanje prihvaćanje papinskog primata. Papinski utjecaj na različite razine službene pismene kulture bio je različitog intenziteta.

Drugo poglavlje, *Tematska analiza odnosa* (125-289), suštinski je različito od prethodnog dijela knjige. Barabás je pokušao analizirati papinske ambicije i utjecaj kroz minuciozne detalje, kao i pitanja odnosa između papinstva i Ugarske. Ta je pitanja grupirao u relativno veće cjeline: diplomacija (126-170), jedinstvo Crkve i heretici (171-194), crkvena uprava (195-241), crkvena disciplina (242-258), crkveni pravni postupci (259-275), laici i papinska jurisdikcija (276-288). Te cjeline sadrže više pojedinačnih studija slučajeva različite dužine. Kao određena zamjerka može se primijetiti kako među njima postoji značajna disproporcija obzirom na njihovu dužinu i dubinu analize. Primjerice, dok je autor više tema analizirao u detalje, gotovo je u potpunosti zanemario neke druge, poput pozadine manihejske (bogumilske) hereze (172), mongolsku invaziju (169-170) ili osnivanje Srijemske biskupije (193-194), među drugim primjerima.

Nakon glavnog dijela, knjiga sadrži zaključak (289-297), popis kratica s bibliografijom (298-320), tablice (321-338), kazala osobnih i zemljopisnih imena (339-346), te engleski i njemački sažetak (347-353).

U zaključku se može reći kako ova knjiga može biti zanimljiva i za znanstvenike koji se bave poviješću srednjovjekovne Ugarske u cjelini, ali i za one koji su prvenstveno zainteresirani za hrvatsko srednjovjekovlje, jer se autor bavi s više tema koje se mogu povezati s poviješću Hrvatske u prvoj polovini 13. stoljeća. Primjerice, Barabás je istraživao papinske legats koji su posjećivali Ugarsku, manihejsku herezu, mjesto pravoslavne crkve u odnosima između Ugarske i papinstva, kao i ugarsku crkvenu politiku na Balkanu. Barabás rad je značajna dopuna dosadašnjoj historiografiji, budući da je obradio temu koja do sada u historiografiji nije bila detaljno analizirana. Pohvalna je autorova razrada teme uzevši u obzir broj i veličinu obrađenih polja, ali ipak trebaju biti spomenute i određene kritičke opaske, posebice u slučaju dijelova koji se odnose na povijest Balkana. Barabás pogrešno prekomjerno spaja problem manihejske hereze s poviješću Srbije, uključujući rat između Vukana i Stjepana Nemanjića početkom 13. stoljeća. Nije poklonio dovoljno pažnje niti pozadini krivovjerja, niti povijesti pravoslavne crkve u Srbiji, što ga dovodi do krivih interpretacija. Autor je također istraživao uspostavu Srijemske biskupije, u istom sklopu s prijespomenutim pitanjima, ali je nažalost previdio rezultate najnovije i važne studije posvećene upravo toj temi, koju je napisao Bálint Ternovác (A szerémi latin püspökség alapításának és korai történetének vitás kérdései [Sporna pitanja o uspostavi i ranoj povijesti latinske srijemske biskupije], *Századok*, sv. 147, Budapest 2013., str. 457-470). Ipak, unatoč tim manjim pogreškama i previdima, Barabásova knjiga je dobre kvalitete i kvalitetan doprinos crkvenoj povijesti ovog prostora.

Judit Gál

Lázaro Iriarte, *Povijest franjevaštva*, Hrvatska kapucinska provincija sv. Leopolda Bogdana Mandića – Kršćanska sadašnjost, Zagreb 2013., 587 str.

Osamstota obljetnice dolaska sv. Franje Asiškog na hrvatske prostore, potakla je izdavačku kuću *Kršćanska sadašnjost* na objavljivanje hrvatskog izdanja knjige poznatog španjolskog kapucina i povjesničara Lázara Iriarte *Povijest franjevaštva*, koju su na hrvatskom jeziku priredili franjevci kapucini Hrvatske provincije sv. Leopolda Bogdana Mandića.